

Úvod do sociologie

19. září 2023

Pavel Pospěch

Sociologie jako věda
a jako způsob myšlení

PETER L. BERGER

POZVÁNÍ DO SOCIOLOGIE

HUMANISTICKÁ PERSPEKTIVA

„Pokládat sociologické otázky znamená, že se člověk dívá za obecně přijímané či oficiálně deklarované cíle lidského jednání. Jde o to, uvědomit si, že události mají i jinou významovou úroveň než tu, která je viditelná v každodenním životě.“

(P.L.Berger)

Sociologie a „pohled za fasádu“

P.L.Berger: 4 motivy sociologického myšlení

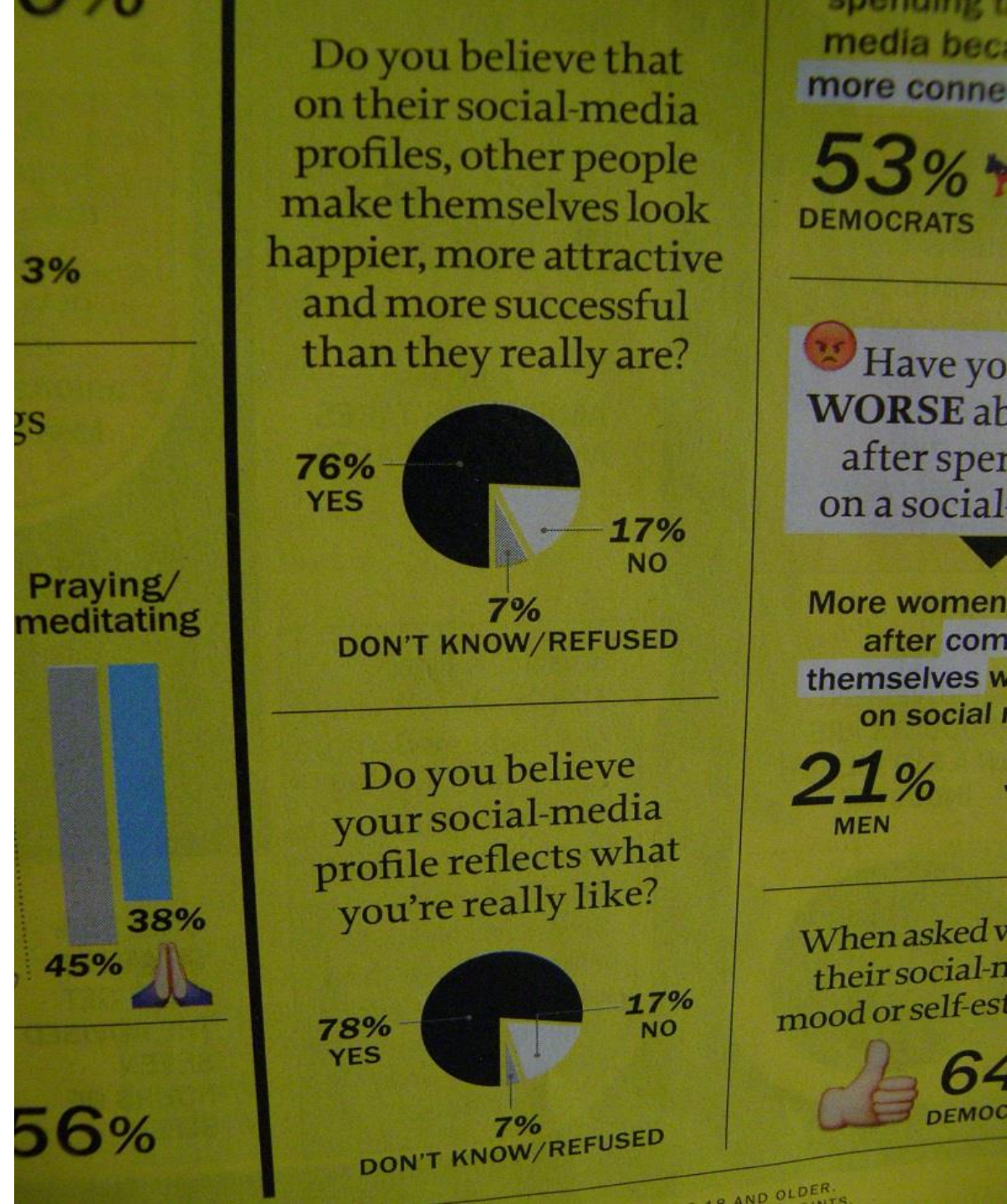
- Demaskování (*debunking*)
- Neuctivost (*unrespectability*)
- Relativizace (*relativizing*)
- Kosmopolitní motiv

Sociologie a statistika

Problém populačního stárnutí v ČR

1. Statistika
2. Analýza
3. Interpretace

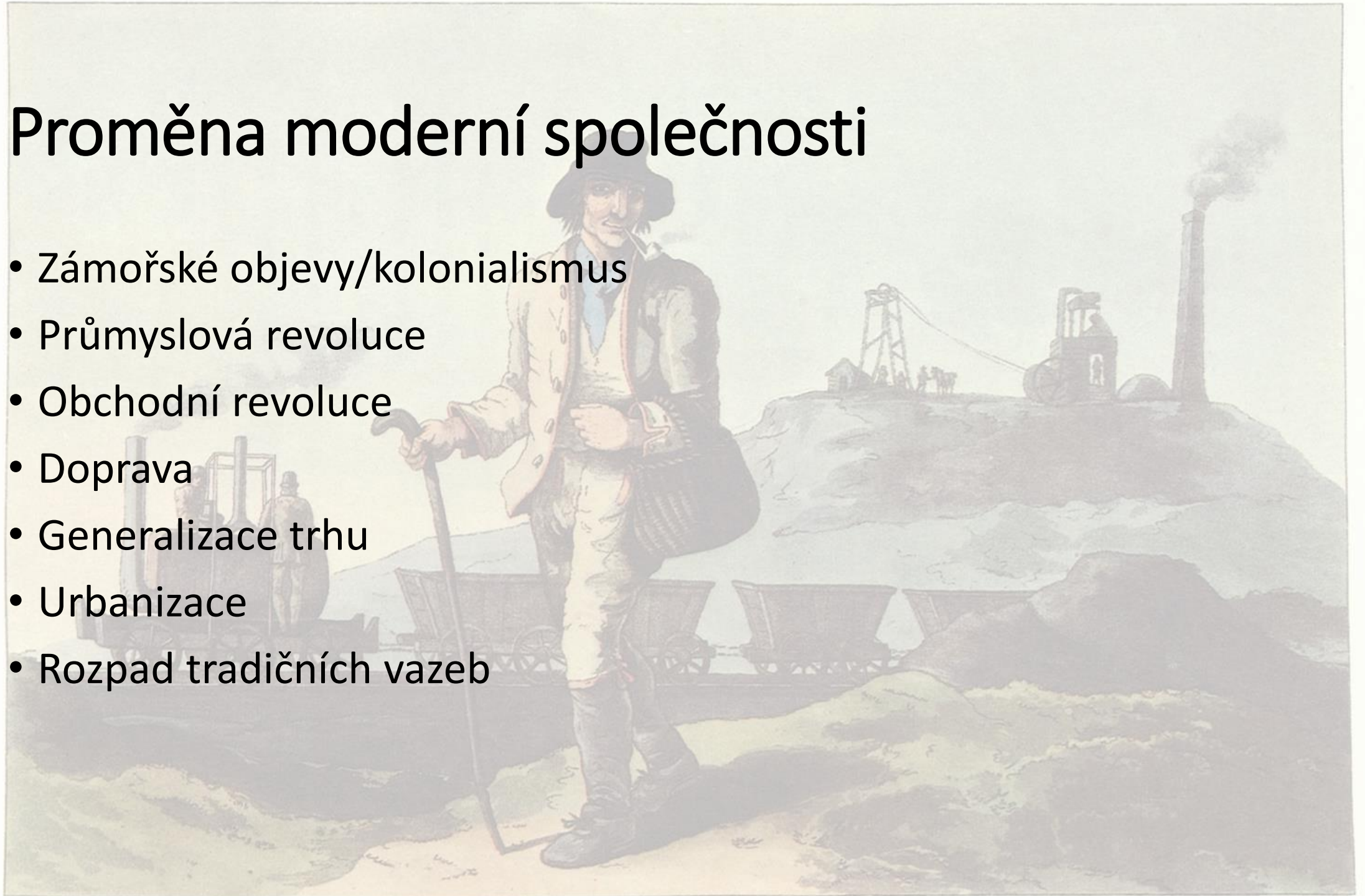
Sociologie a modernita

A photograph of a modern skyscraper with a blue glass facade. The building is the central focus, with a grid-like pattern of windows. The sky is a clear, bright blue. The text 'Sociologie a modernita' is overlaid in white on the building's facade.

Proměna moderní společnosti

- Zámořské objevy/kolonialismus
- Průmyslová revoluce
- Obchodní revoluce
- Doprava
- Generalizace trhu
- Urbanizace
- Rozpad tradičních vazeb

Proměna moderní společnosti

1. Individualizace
2. Abstrakce a generalizace vztahů ve společnosti
3. Funkční diferenciací systémů

Émile Durkheim: sociální fakta a síla sociální

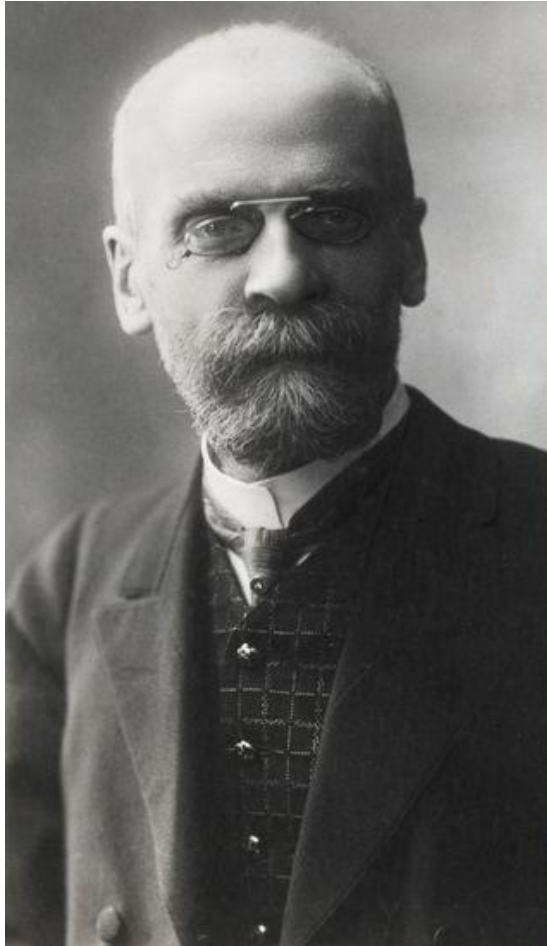
Úvod do sociologie

Pavel Pospěch

- Émile Durkheim o tradiční a moderní společnosti:
 - Mechanická a organická solidarita
 - Podobnost a odlišnost
 - Dělbba práce

Émile Durkheim (1858-1917)

1. Společnost/kolektivita je nadřazena jednotlivci
2. Může být studována vědecky

„Člověk je pro Durkheima výsledným, spíše než výchozím bodem“ (George Ritzer)

Émile Durkheim (1858-1917)

- Sebevražda
 - Egoistická
 - Altruistická
 - Fatalistická
 - Anomická
- Anomie = nedostatek norem, nesoulad norem a hodnot
 - Dezorientující a zneklidňující
 - „malady of the infinite“

LE
SUICIDE

76315

ETUDE DE SOCIOLOGIE

PAR

ÉMILE DURKHEIM

Professeur de Sociologie à la Faculté des Lettres
de l'Université de Bordeaux

PARIS

ANCIENNE LIBRAIRIE GERMER BAILLIÈRE ET Cie

FÉLIX ALCAN, ÉDITEUR

108, BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 108

1897

Tous droits réservés.

Émile Durkheim (1858-1917)

- Mechanická a organická solidarita
 - Podobnost a odlišnost
 - Dělbba práce
- Právo a zločin
 - Funkcionalistický pohled na zločin
- Sociální fakta: externí, nátlaková, historicky utvářená
 - Materiální a nemateriální
 - Kolektivní vědomí a kolektivní reprezentace,

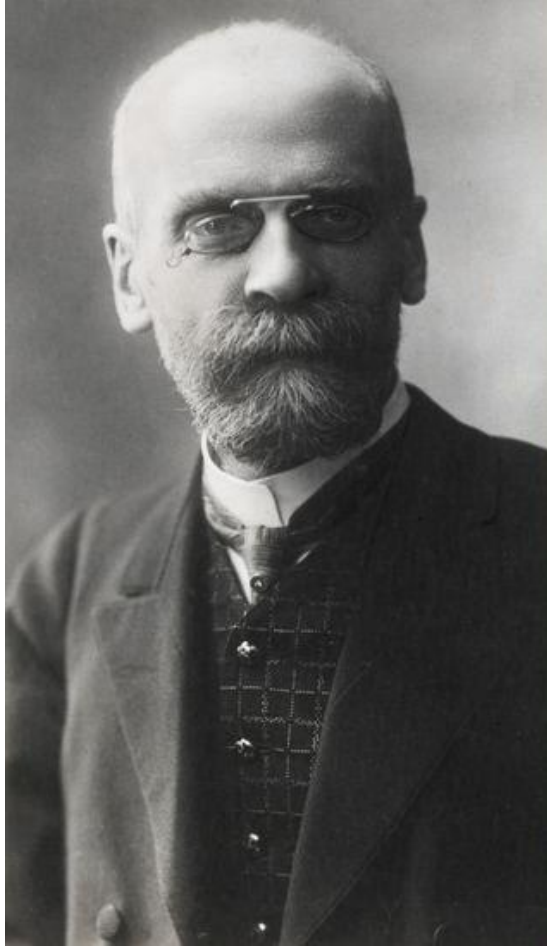
Émile Durkheim (1858-1917)

M. and Mme. Durkheim and their grandson, Claude Halphen, 1916. Photo courtesy of Etienne Halphen.

- Posvátné a profánní
 - Náboženství, společnost jako transcendence
 - Symbol a rituál

Émile Durkheim (1858-1917)

1. Mechanická a organická solidarita
2. Sociální fakta
3. Studium sebevražd jako ukázka síly sociálních fakt; problém anomie
4. Posvátné a profánní

Max Weber: moderní racionalita

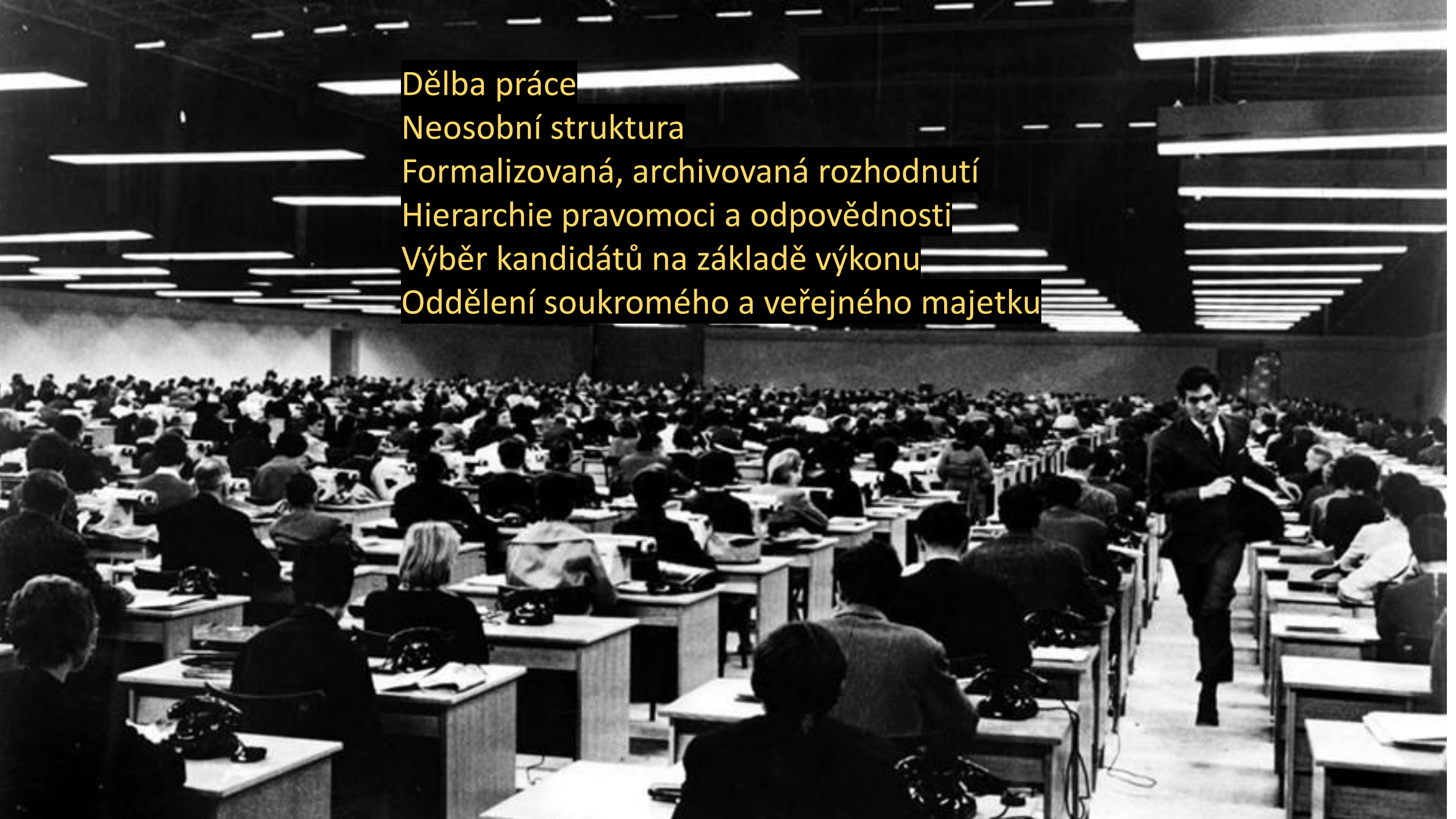
Úvod do sociologie

Max Weber (1864-1920)

- Moc vs. Autorita
- Autorita:
 - Tradiční
 - Charismatická
 - Legální
- Byrokracie

Dělbba práce
Neosobní struktura
Formalizovaná, archivovaná rozhodnutí
Hierarchie pravomoci a odpovědnosti
Výběr kandidátů na základě výkonu
Oddělení soukromého a veřejného majetku

Max Weber (1864-1920)

- Racionalita
- Moderní racionalita
 - Osvícenství
 - Efektivita, předvídatelnost
 - Odkouzlení (*Entzauberung*)
 - Železná klec racionality

Max Weber (1864-1920)

- Náboženství
 - „duch kapitalismu“
 - Protestantství – kalvinismus
 - Askeze, povolání (Beruf)
 - Efektivita, organizace, plánování...
„puritáni chtěli žít pro své povolání, my pro ně žít musíme“
 - Železná klec racionality

Železná klec

*„Puritáni povolání mít chtěli – my už ho mít musíme. Neboť jakmile se přenesla askeze z mnišských cel do občanských zaměstnání a začala ovládat světskou morálku, pomáhala svým podílem budovat ohromný vesmír novodobého ekonomického řádu, technicky a ekonomicky podmíněný mechanizovanou strojovou výrobou, který dnes neodolatelně vnutil životní styl všem, kdo se do jeho zajetí narodili [...] Baxter si myslel, že starost o hmotné statky bude na ramenou jeho svatých spočívat jen jako lehký pláštík, který se dá kdykoli odhodit. **Sudba však učinila z pláštíku ocelový krunýř.** Askeze začala přebudovávat svět a prosazovat se v něm. A hmotné statky tohoto světa nabývaly stále důraznější a nakonec nezdolné moci nad člověkem, jako nikdy dříve v dějinách.*

Max Weber (1864-1920)

- Hodnotově neutrální sociologie
- Sociální jednání (a význam)
 - Tradiční
 - Afektivní
 - Hodnotově racionální
 - Účelově racionální
- Ideální typ

Max Weber

- Moc, autorita
- Byrokracie
- Racionalita a osvícenství
- Protestantská etika a duch kapitalismu
- Železná klec racionality
- Typy sociálního jednání
- Metodologie:
 - Hodnotová neutralita sociologie
 - Metoda ideálního typu

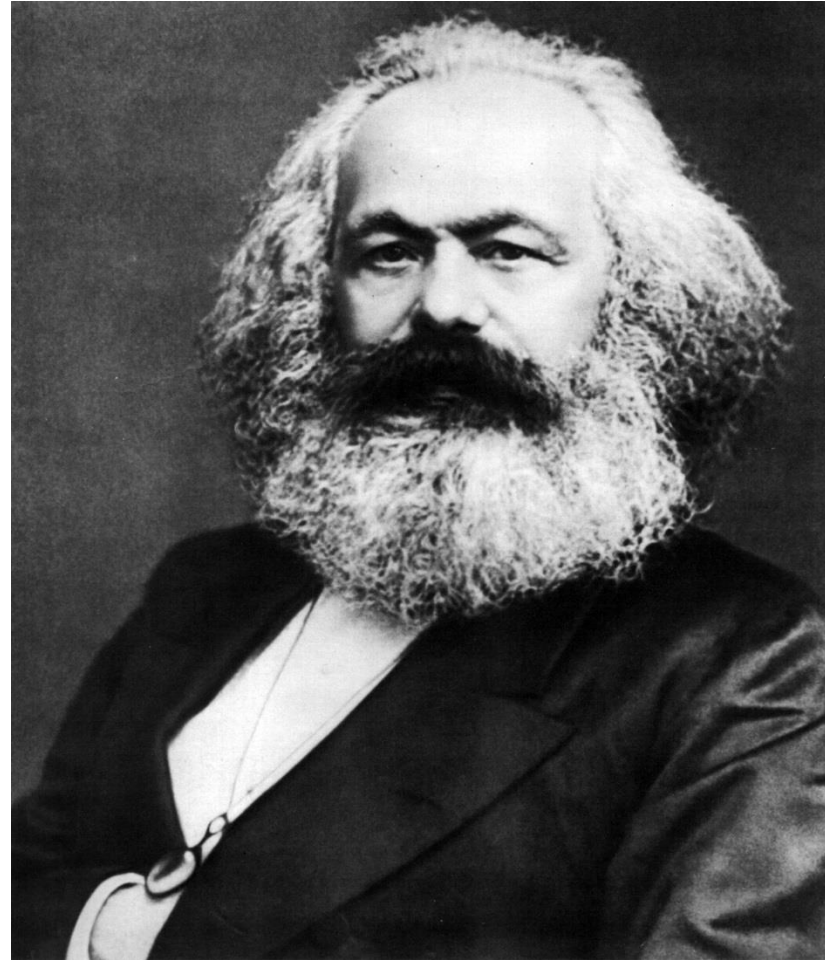

Karl Marx: modernita, komodifikace, odcizení

Úvod do sociologie

Pavel Pospěch

Karl Marx (1818-1883)

Problém odcizení

- **Odcizení a lidský potenciál**
- Lidé jsou odcizeni od:
 - Pracovní činnosti
 - Produktu své práce
 - Ostatních, svých spolupracovníků
 - Od svého lidského potenciálu

Karl Marx

(...) práce je dělníkovi vnější, tj. nenáleží k jeho podstatě, že se proto dělník ve své práci nepotvrzuje, ale popírá, necítí se v ní dobře, ale je v ní nešťasten, nerozvíjí v ní žádnou svobodnou fyzickou ani duchovní energii, ale moří svou tělesnost a ruínuje svého ducha. (...) Není proto uspokojením nějaké potřeby, ale jen prostředkem k uspokojování potřeb mimo ni. (...) Vnější práce, práce, v níž se člověk zvnějšňuje, je práce sebeobětování, trýznění. Konečně se vnějškovost práce jeví pro dělníka v tom, že není jeho vlastní, ale někoho jiného, že mu nepatří, že v ní nenáleží sám sobě, ale někomu jinému. (...) Dělník v ní ztrácí sebe sama. Z toho tedy plyne závěr, že se člověk cítí být svobodně činným už jen ve svých zvířecích funkcích, v jídle, pití a plození, a nejvýš ještě v bydlení, strojení atd., a ve svých lidských funkcích se cítí už jen jako zvíře. **Zvířecí se stává lidským a lidské se stává zvířecím.**

Komodifikace

- Zboží, užitná a směnná hodnota
- Zbožní fetišismus

Karl Marx

Buržoazie nemůže existovat, aniž stále vyvolává převraty ve výrobních nástrojích, aniž tedy revolucionuje výrobní vztahy, a tím i všechny společenské vztahy. (...) Buržoazní epocha se od všech ostatních epoch odlišuje neustálými převraty ve výrobě, ustavičnými otřesy všech společenských vztahů, věčnou nejistotou a pohybem. Všechny pevné, zakořeněné vztahy se svým doprovodem starých ctihodných představ a názorů se rozkládají, všechny nově utvořené zastarávají, dříve než mohou zkořnatět. **Všechno stavovské a ustálené valem mizí, všechno posvátné je znesvěcováno** a lidé jsou nakonec donuceni podívat se na své životní postavení, na své vzájemné vztahy střízlivýma očima.

Karl Marx

- Odcizení a lidský potenciál
- Zboží, užitná a směnná hodnota, zbožní fetišismus
- Zvěcnění

Ludwig Feuerbach

„Váš bůh je jenom převrácený člověk“

„Ne tedy bůh stvořil člověka, nýbrž člověk si sám ve své hlavě vytváří boha tím, že svoje vlastní lidské vlastnosti, kterých si nejvíce cení a které pokládá za nej-žádoucnější, přenesse mimo svůj subjekt a takto si podle svého obrazu zkonstruuje nadpozemskou bytost, boha. Tento bůh se však chová stejně jako člověk, myslí, cítí i jedná jako člověk, idealizovaný ovšem člověk, a jeho vlastnosti jsou právě jen vlastnosti člověka, pouze fantasií zdokonalené a zabsolutizované“

Karl Marx

- Odcizení a lidský potenciál
- Zboží, užitná a směnná hodnota, zbožní fetišismus
- Zvěcnění
- Kapitalismus, vykořisťování

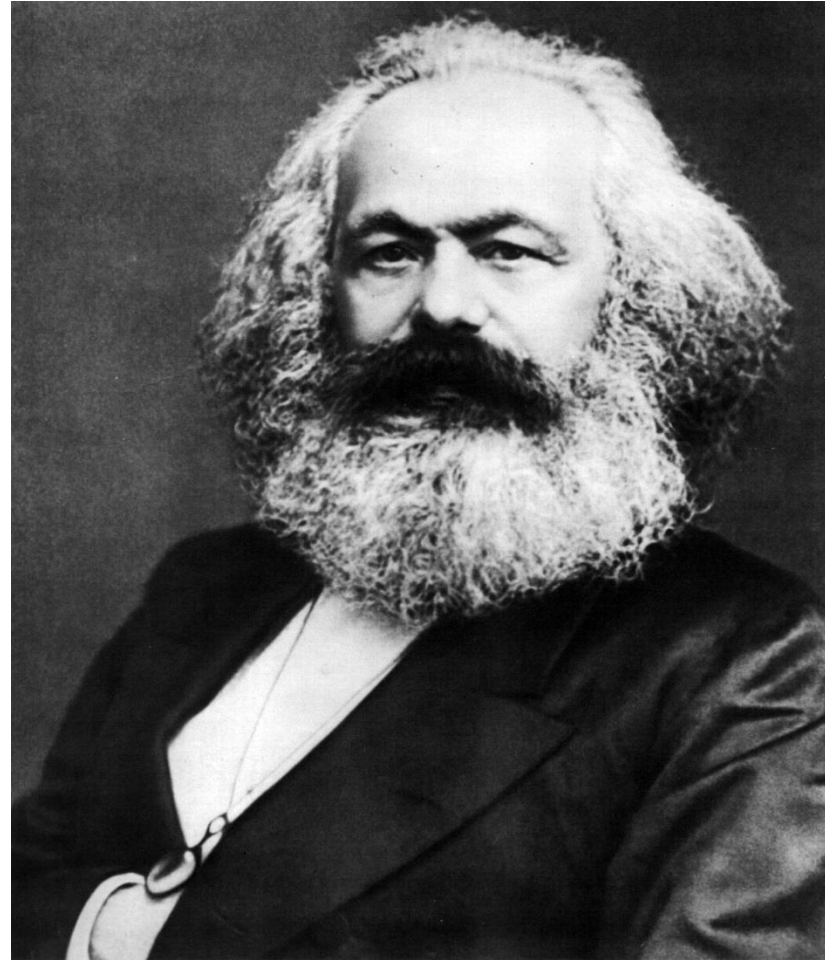
Karl Marx

- Odcizení a lidský potenciál
- Zboží, užitná a směnná hodnota, zbožní fetišismus
- Zvěcnění
- Kapitalismus, vykořisťování
- Třídní konflikt, teleologie dějin

Karl Marx

- Odcizení a lidský potenciál
- Zboží, užitná a směnná hodnota, zbožní fetišismus
- Zvěcnění
- Kapitalismus, vykořisťování
- Třídní konflikt, teleologie dějin
- Ideologie

Karl Marx (1818-1883)

Georg Simmel: Sociální formy, peníze, moderní kultura

Úvod do sociologie

I. Sociální formy, peníze

Georg Simmel (1858-1918)

- filosof a historik
- Filozofie peněz (cz), Peníze v moderní kultuře a jiné eseje (cz)
- Metropolis and mental life
- Jak je společnost možná?

Georg Simmel (1858-1918)

Forma vs. obsah

- móda, cizinec, svádění ...
- sociologie = věda o sociálních formách

Money

By Philip Larkin

Quarterly, is it, money reproaches me:

‘Why do you let me lie here wastefully?

I am all you never had of goods and sex.

You could get them still by writing a few cheques.’

So I look at others, what they do with theirs:

They certainly don’t keep it upstairs.

By now they’ve a second house and car and wife:

Clearly money has something to do with life

—In fact, they’ve a lot in common, if you enquire:

You can’t put off being young until you retire,
And however you bank your screw, the money you save

Won’t in the end buy you more than a shave.

I listen to money singing. It’s like looking down

From long french windows at a provincial town,
The slums, the canal, the churches ornate and mad
In the evening sun. It is intensely sad.

Peníze v moderní kultuře

„peníze jsou vulgární“

- původ peněz
- převoditelnost veškerých hodnot; **problém nejmenšího jmenovatele**
- univerzální dostupnost -> snaha o odlišení
- omezení peněžních trestů v průběhu historie

Peníze v moderní kultuře

Prostředky a cíle

- peníze působí jako prostředek, ale bývají vnímány jako cíl
- Simmel: „**peníze jsou mostem ke konečným hodnotám – a na mostě se nedá bydlet**“
- překrytí cílů prostředky jako bytostně moderní jev

Peníze v moderní kultuře

osoba – (peníze) – majetek

- neosobnost ekonomické činnosti
- samostatnost a nezávislost osoby

peníze postrádají vlastní charakter

- nemohou být samy předmětem spotřeby -> vytvářejí mimořádně silné vazby mezi jednotlivci
- dělba práce / závislost

Důsledky peněžního hospodářství

- nový poměr mezi svobodou a vázaností
- neosobní závislost
- oddělení *já* a *ekonomické role*

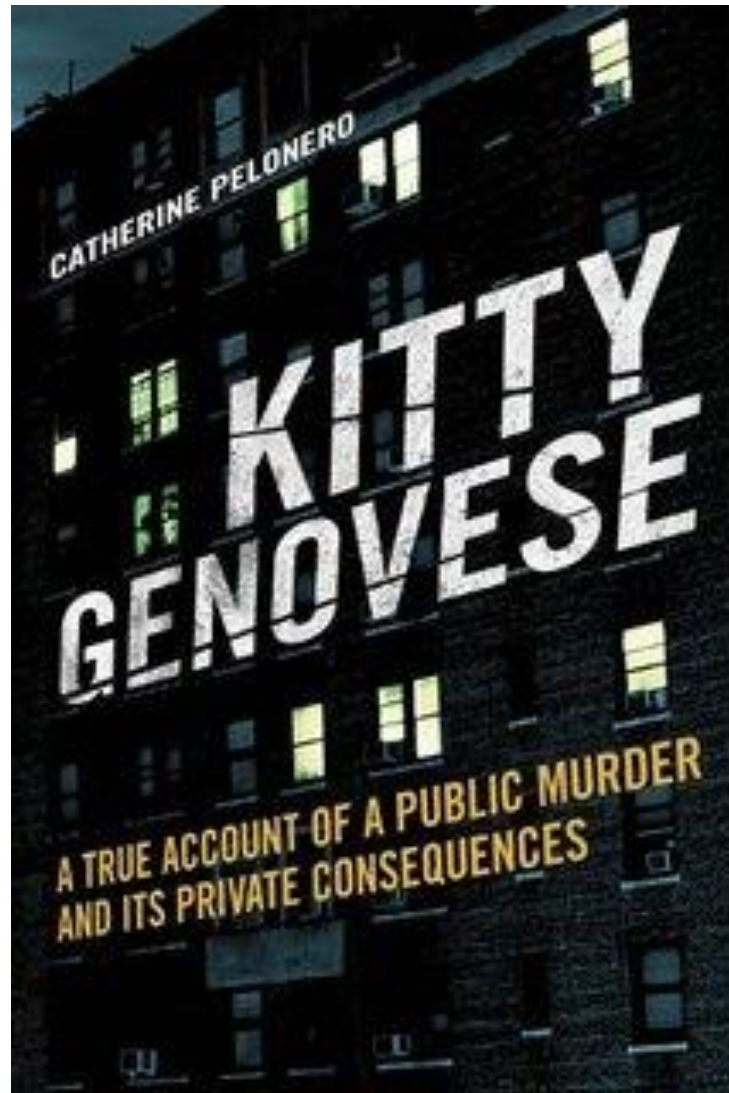
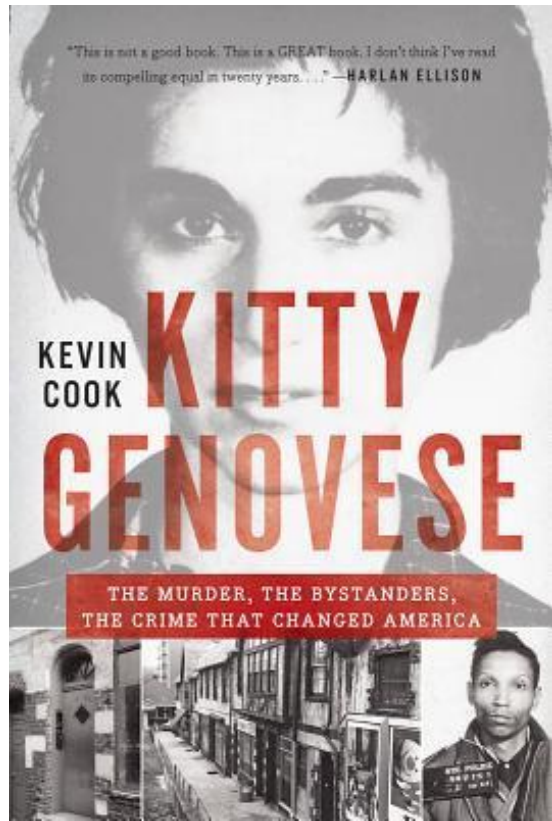
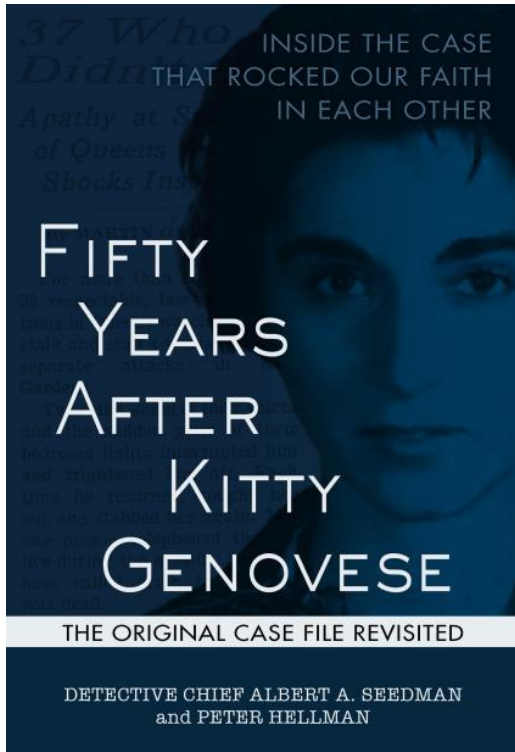
II. Sociologie města

Georg Simmel: Metropolis and mental life

- Velké množství různorodých pondětů
- „Blazeovaný (blasé) postoj“
 - rezervovanost
 - odtažitost
 - lhostejnost
- Město + modernita + peněžní hospodářství
- Nerozeznávání rozdílů
- Osvobození individua, ohrožení individuality

NO ONE HELPED: GENDER, RACE, AND SEXUALITY IN THE STORY OF KITTY GENOVESE

MARCIA GALLO
ASSOCIATE PROFESSOR OF HISTORY
UNIVERSITY OF NEVADA,
LAS VEGAS

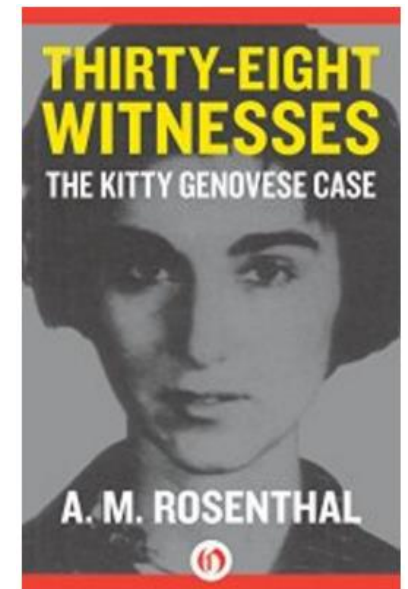
WEDNESDAY
SEPTEMBER 23
4:30 P.M.
SEELYE 201

Sponsored by the Department of History, Archives Concentration, American Studies, The Program for the Study of Women and Gender, and the Smith College Lectures Commission.

SMITH COLLEGE

**“37 WHO SAW
MURDER DIDN'T
CALL THE POLICE”**
- *The New York Times*
March 27, 1964

Blazeovaný postoj, město jako „svět cizinců“

- Lyn Lofland: The World of Strangers; Richard Sennett: The Fall of Public Man
- Bystander effect, Rozložení zodpovědnosti
- Problém důvěry

III. Konflikt moderní kultury

Konflikt moderní kultury

„Hlubinný proces však spočívá zřejmě v tom, že život, jehož podstatou je neklid, vývoj, dál plynoucí proud, trvale **napadá své vlastní produkty**, které nabyly pevné podoby a nejdou ruku v ruce s ním; **protože však svoji vnější existenci nemůže nalézt nikde jinde než právě v určitých formách**, je tento proces viditelný a můžeme jej pojmenovat jako **vytlačování staré formy formou novou.**“

Konflikt moderní kultury

„Podstatou života totiž je, že to, čím se dává vést a čím může být spasen, co je v něm rozporného a vítězího či překonaného, rodí sám ze sebe; **udržuje se a pozvedá jakoby oklikou přes své vlastní produkty**, díky svým vlastním produktům - a právě to, že ty tu proti němu stojí, samostatné a usměrňující, je jeho základní skutečností, způsobem, jakým právě sám žije. Nepřátelství, v němž se tak ocitá vůči oné vyšší stránce sebe sama, je tragickým konfliktem života jakožto ducha, konfliktem, který se nyní přirozeně stává tím citelnějším, čím víc si život uvědomuje, že jej zrodil sám ze sebe, že je s ním proto organicky nevyhnutelně spjat.“

Konflikt moderní kultury

My sami sice bezprostředně **jsme životem**, a s tím je právě tak bezprostředně spojen i onen dále nepopsatelný pocit bytí, síly a směru; **máme však život** jen v určité, vždy dané formě (...) K životu neoddělitelně patří, že se může stát skutečným jen v podobě svého protikladu, to znamená v podobě formy.

Robert King Merton: funkce, dysfunkce, hodnoty a normy

Úvod do sociologie

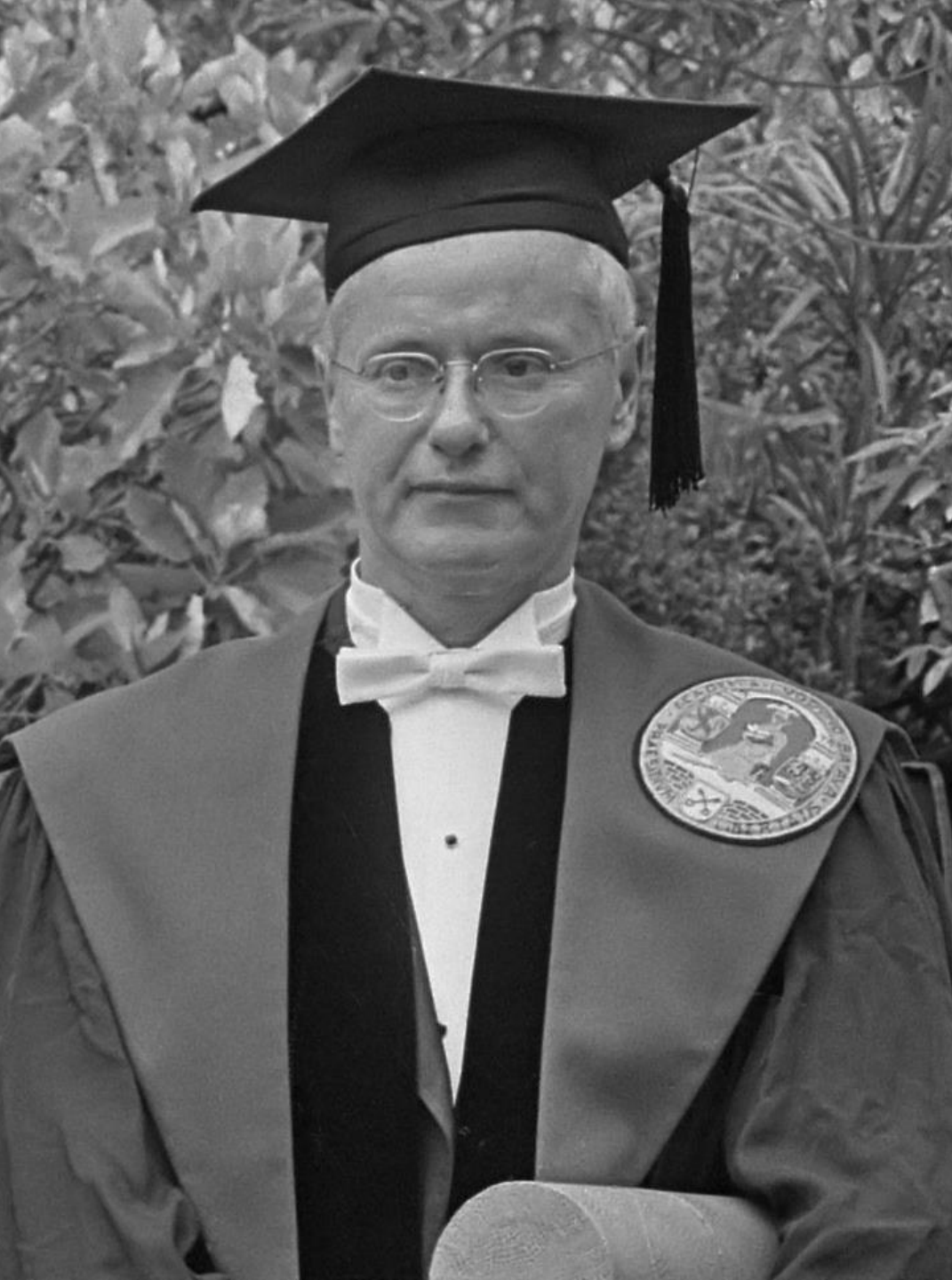
Robert K. Merton (1910-2003)

- Meyer Robert Schkolnick
- Žák Pitrima Sorokina a Talcotta Parsonse
- „Poslední klasik sociologie“
- Teorie středního dosahu
- Manifestní a latentní funkce

- **Hodnoty**, různorodost hodnot a **legitimita**
- **Normy a sankce** (pozitivní, negativní, formální, neformální)
- Konformita a deviace

R. K. Merton (1910-2003)

- **Anomie**

- É. Durkheim
- Absence norem nebo jejich nesoulad s hodnotami
- Anomic strain theory/Structural strain theory

Individuální adaptace na kulturu

Strategie	Prostředky	Cíle
Konformita	+	+
Inovace	-	+
Ritualismus	+	-
Únik	-	-
Rebelie	x	x

Individuální adaptace na kulturu

1. Konformita

- Přijetí prostředků a cílů
- Ve funkční společnosti tvoří většinu
- socializace

2. Inovace

- Přijetí cílů, inovace prostředků
- Morální rozměr: „v každém jednotlivém případě je těžké, ne-li nemožné rozhodnout, zda jde o případ chvályhodné obchodnické zdatnosti nebo o čin, za který je třeba pykat za mřížemi“
- Inovace a deviace (structural strain theory)
- Legitimita prostředků

Individuální adaptace na kulturu

3. Ritualismus

- Reznice na cíle, důraz na prostředky
- Rutina, setrvalost
- Psychologická funkce

4. Únik

- Reznice na prostředky i cíle
- Rozdíl oproti inovaci?
- Individuální adaptace, vydědění

Individuální adaptace na kulturu

5. Rebelie

- Kolektivní adaptace
- Orientace na alternativní hodnoty, aktivní prosazování alternativní kultury
- Narušení společnosti

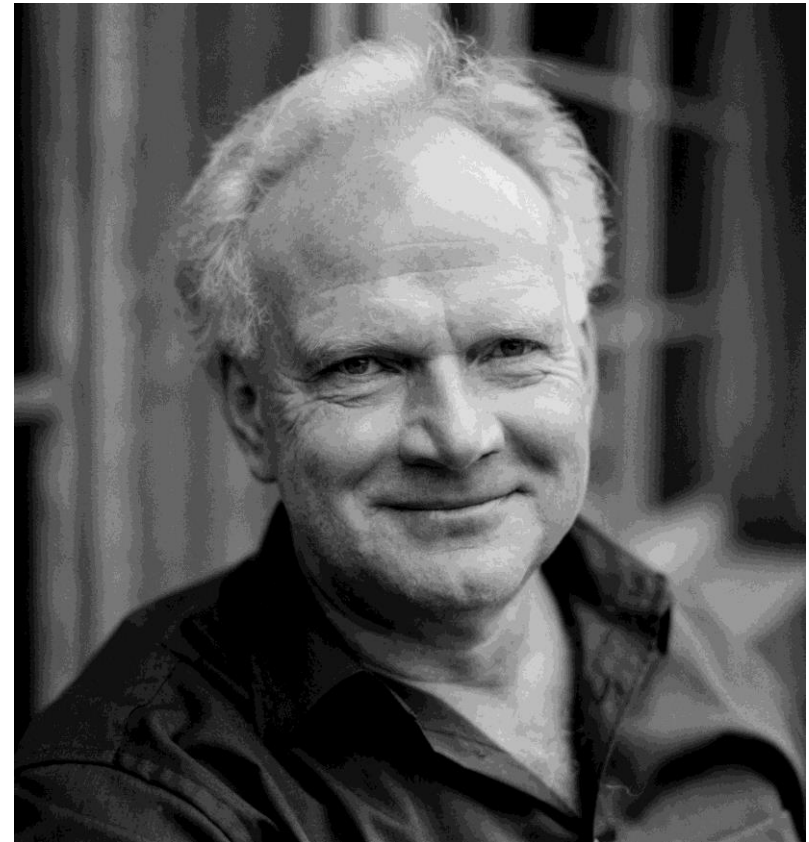
Sebenaplnující se proroctví

- **Thomasovo teoréma:**
Jestliže lidé definují nějakou situaci jako reálnou, pak je tato reálná ve svých důsledcích
- Nesprávná definice situace se stává pravdivou

Pozdní modernita jako riziková společnost I.

Úvod do sociologie

Ulrich Beck: Riziková společnost

Riziková společnost

Knihla „Riziková společnost“ jako:

- **Sociologie ekologické krize**
 - Společnost vs. věda/technika
- **Druhá/Reflexivní modernita**
 - vs. postmodernismus
 - Riziková společnost jako úspěch
- **Individualizace**
 - Strukturální problémy a individuální řešení

První a druhá modernita

- **První (Industriální) modernita:**

- Problém nerovného rozdělení zdrojů jako ústřední problém společnosti
- Zdroj legitimacy ve společnosti

- **Druhá (reflexivní) modernita:**

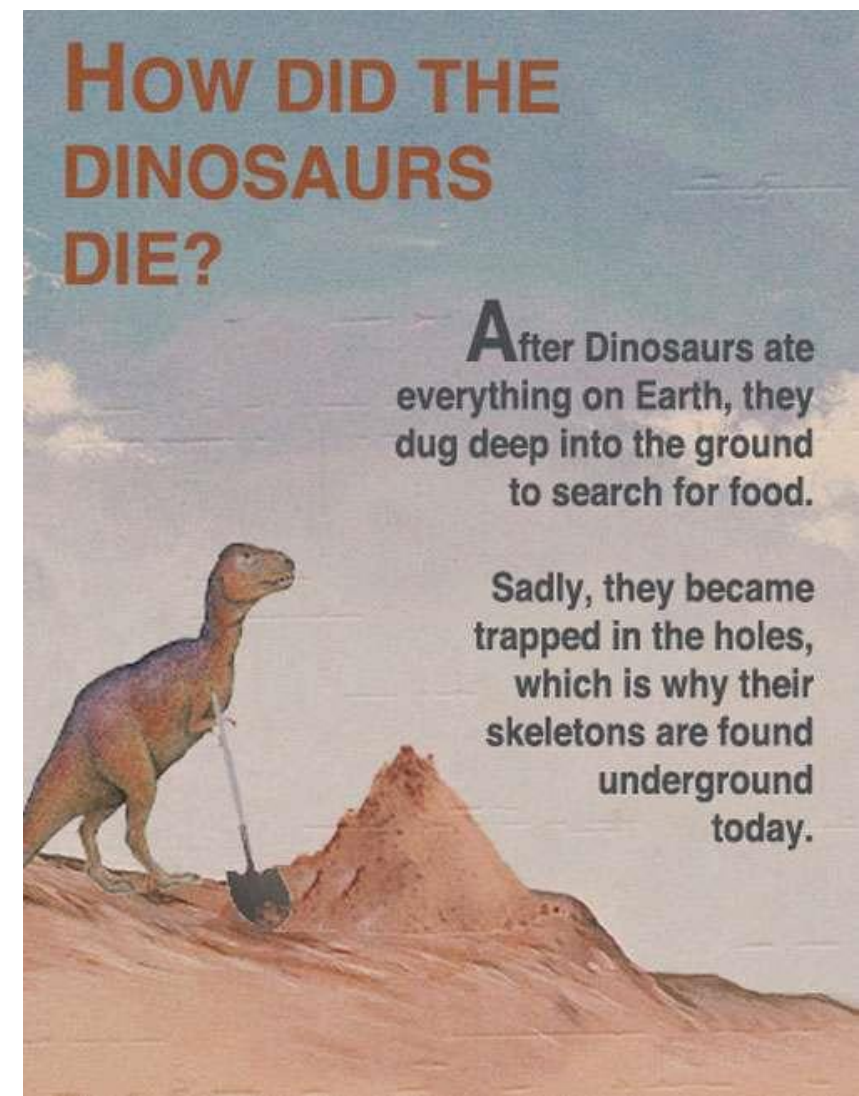
- V rozvinutých zemích (!) přestává být nedostatek ústředním problémem
- Zdroje bohatství jsou „znečištěny“ svými vedlejšími důsledky
- Problém kontroly nad riziky, která jsou produkována v procesu modernizace; rozptýlení rizik

Riziková společnost: Teze

1. Rizika jsou neviditelná; otevřená sociálním definicím
2. Rizika proměňují sociální nerovnosti
3. Rozšiřování a tržní využití rizik je v souladu s kapitalistickým vývojem
4. Společnost je rizikům vystavena
5. Rizika se stávají politickými problémy

Riziko a věda

- Překlad rizika skrze argumentaci a „perceptivní orgány“ vědy
- **Teoretické, normativní, instrumentální** vědění
- Ztráta vědeckého monopolu na racionalitu; sociální působení definic rizika nezávisí na jejich vědeckém statusu
 - „Kdyby veřejnost měla všechny informace....“
 - „Kdyby nám vědci poskytovali přesné informace....“
 - Mezní hodnoty
- Relevance rizika ve vztahu k budoucnosti: problém **prevence**?

U.S. Government
declares public
state of emergency

Poll: Christians
bemoan end of
world 'at hand'

Mercy Medical
Centers 'completely
overwhelmed'

Citizens urged to
stay indoors,
remain calm

DEAD RISING FROM GRAVE

**By JAMES MURPHY
and JAMES MURPHY**

New York, N.Y. — In the just dawned hour, a wave of anger against the United States hit Washington, D.C., as two airliners crashed into the World Trade Center on Tuesday, toppling its 110-story towers. The deadly calamity was witnessed on television across the world as rescue plans slipped into chaos and a fourth crashed in Pittsburgh.

"Today, our nation and President Bush will be shocked and outraged Tuesday night," Bush condemned the ghastly attacks and vowed to "find those responsible and bring them to justice." He said the United States would retaliate against "those behind these evil acts," and any country that harbors them.

Said Adm. Robert J. Papp, commander of the U.S. Atlantic Fleet: "We have been attacked. We haven't since Pearl Harbor."

Establishing the death toll could take weeks. The four airliners alone had 266 people aboard, and there

See HORROR, Page 2A

'Our nation saw evil,' Bush says

President Bush spoke from the Oval Office late Tuesday after bouncing between Florida and air bases in Louisiana and Hawaii for security reasons.

"These acts shocked and grieved, but they cannot dent the steel of American resolve," President Bush condemned attacks in Washington and New York and vowed to "find those responsible and bring them to justice." Page 12B

Full coverage inside

This edition of today's Register is devoted to coverage of the terrorist attacks in New York, Washington, D.C., and Pittsburgh.

SPORTS, BUSINESS and more on page 12B

Vědomí rizika

- Vědění (o riziku) určuje bytí
- **Nekompetence** zasažených aktérů
- Konvergence **rizika** a jeho **vnímání**

Riziko, politika, nerovnost

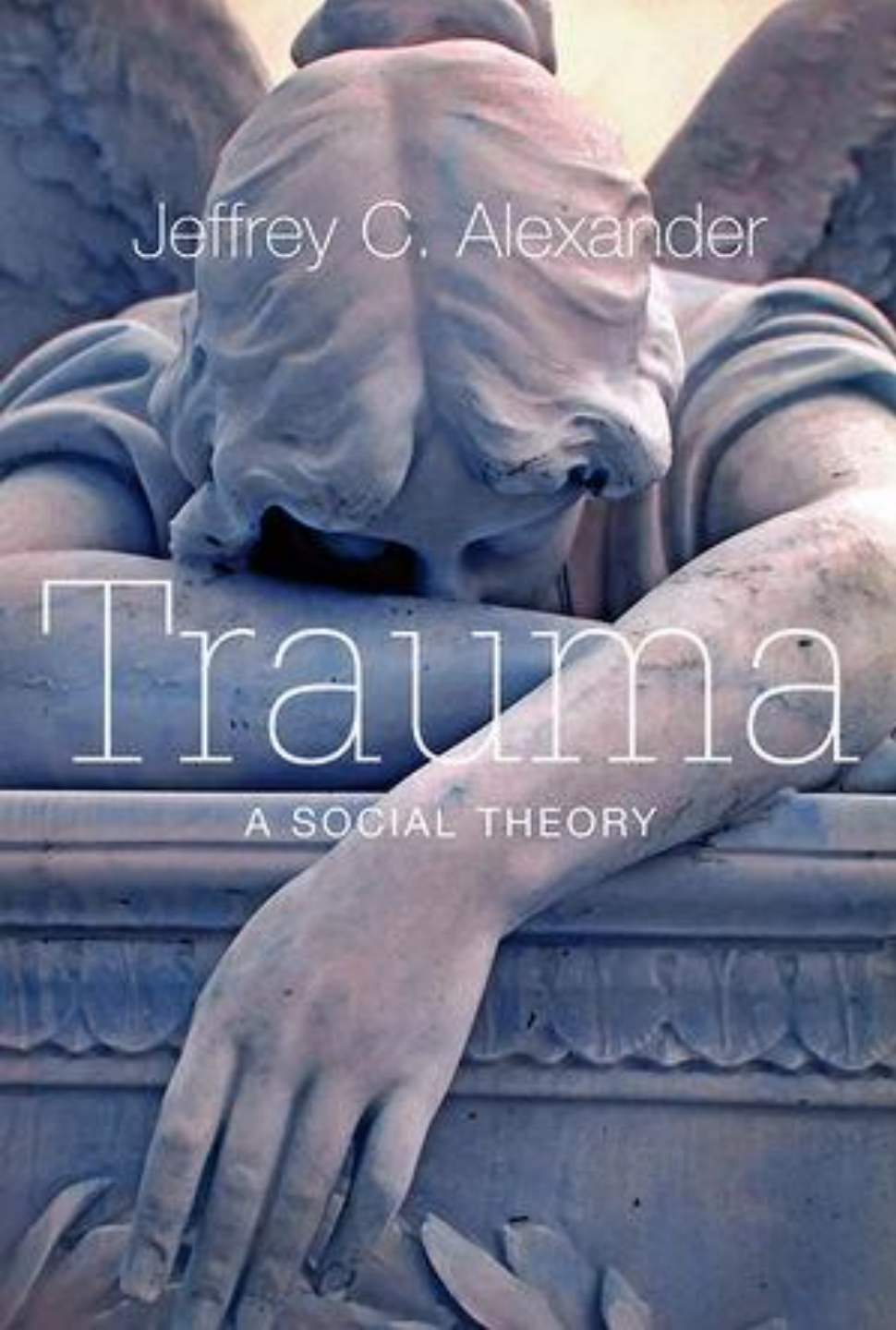
- **Globální rizika vs. Lokální političtí aktéři**; absence nadnárodní politické moci
- Dva modely solidarity
 - První (industriální) modernita: rovnost
 - Druhá (reflexivní) modernita: bezpečnost
- Relativizace **sociálních rozdílů a hranic**
- Relativizace **principu vlastnictví**
- Individuální únikové cesty mizí, jsou však stále propagovány

Riziko a reakce na něj

- Individualizace nerovností a rizik
- **Uznání existence rizika?**
 - Politické důsledky
 - Otřesení zavedené struktury
 - Thomasovo teoréma

Společenská netečnost (social inertia)

Sociální trauma

- Sociální trauma je zkušenost, která nás nutí přehodnotit základní kategorie a způsoby uvažování o tom, kdo jsme, která mění náš pohled na sebe samé (Jeffrey Alexander)
- Společenská nečinnost ve vztahu ke změně klimatu je snahou vyhnout se této zkušenosti
- A je proto očekávatelnou reakcí (Brulle & Norgaard 2019)

Modernita, optimismus, technooptimismus

- Optimismus jako obecné nastavení modernity
- Technooptimismus

Pozdní modernita jako riziková společnost II.

Úvod do sociologie

Pavel Pospěch

Riziková společnost

Knihla „Riziková společnost“ jako:

- **Sociologie ekologické krize**
 - Společnost vs. věda/technika
- **Reflexivní modernita**
 - vs. postmodernismus
 - Riziková společnost jako úspěch
- **Individualizace**
 - Strukturální problémy a individuální řešení

Dvě fáze individualizace

První fáze individualizace

- stará individualizace (18.-20.století): vyvázání z předmoderních vazeb
- rodina, práce, třída

• Druhá fáze individualizace

- nová individualizace (20.-21.století): vyvázání z moderních vazeb: třída, rodina, práce, třída

Rodina, práce, třída

I. Rodina

Rodina: proměna rodiny

- rozvody, vícenásobná manželství, život na hromádce atd.
- vs. 1960s: **standardní biografie** (rodina, manželství, povolání)
- standardní biografie vs. individuální volba
- instituce vs. sociální realita

Mužské a ženské role

1. prodloužení délky života
2. rodina a domácnost jako samostatná jednotka; práce a život v domácnosti
3. antikoncepce a interrupce
4. rozvody a ekonomické zabezpečení
5. vyrovnání šancí na vzdělání
 - šance na vzdělání vs. šance na trhu práce
 - rétorika rovnosti vs. realita pracovního trhu

Rodina: individuální dopad

„Trh práce vyžaduje na jedné straně mobilitu bez ohledu na osobní situaci. Manželství a rodina vyžadují na druhé straně pravý opak. Je-li moderní tržní model domyšlený do důsledku, předpokládá společnost bez rodiny, bez manželství“ (str.190)

- antagonismy v rodině jsou produktem tržního systému
- **veřejné třídní konflikty vs. soukromé rodinné konflikty**
- institucionální problémy, ale osobní řešení = individualizace
 - *the personal is political!* (Carol Hanisch, 1969)

Rodina: proměna kultury

- oslabování tradic a institucí – příslib **ideálu partnerství**
„všechno, co se ztrácí, se hledá v tom druhém“
- vztah k dětem
 - „poslední nevyhovitelné pouto“
 - „privátní způsob znovuoouzlení“

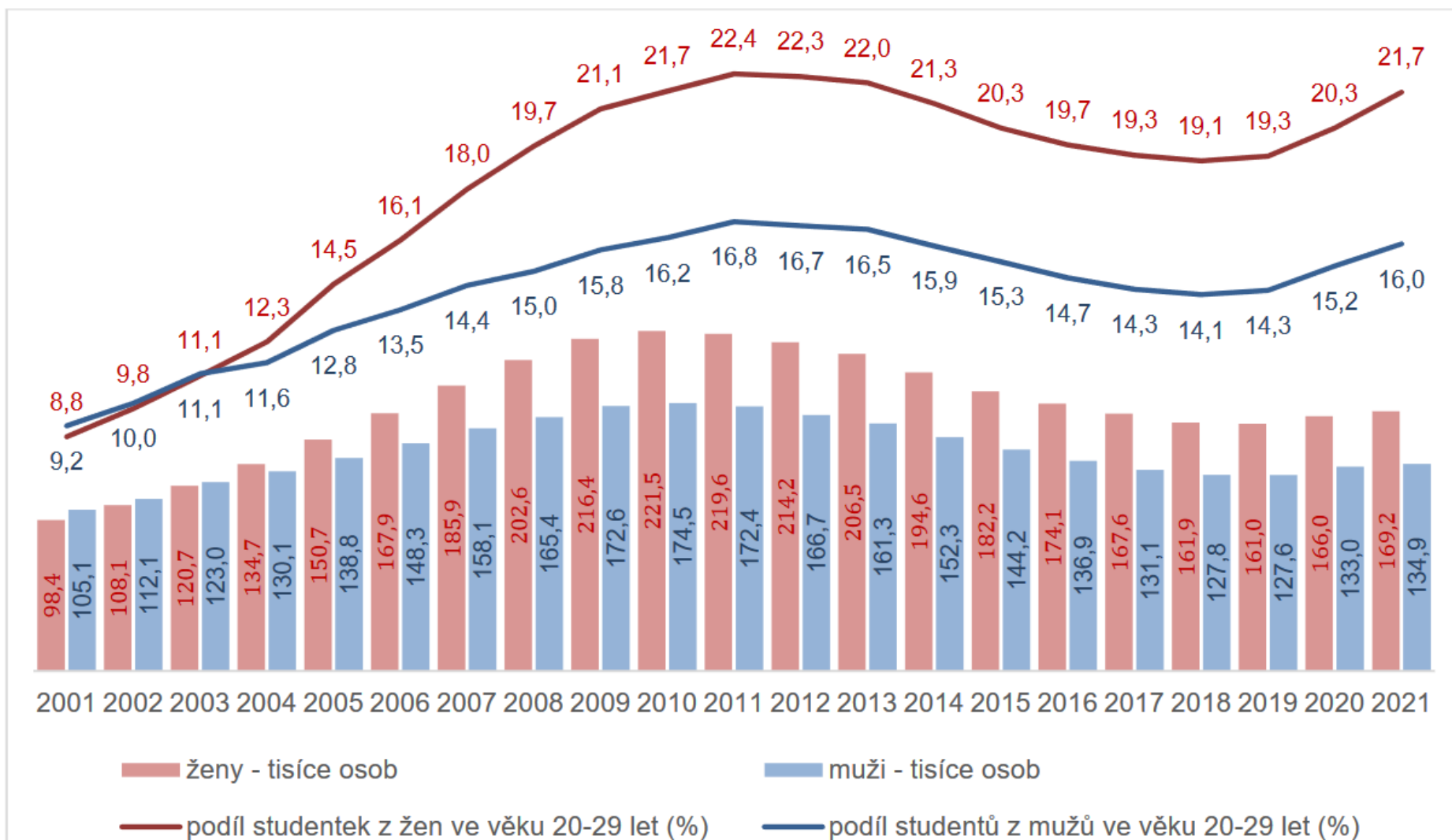
II. Práce

Práce: flexibilizace

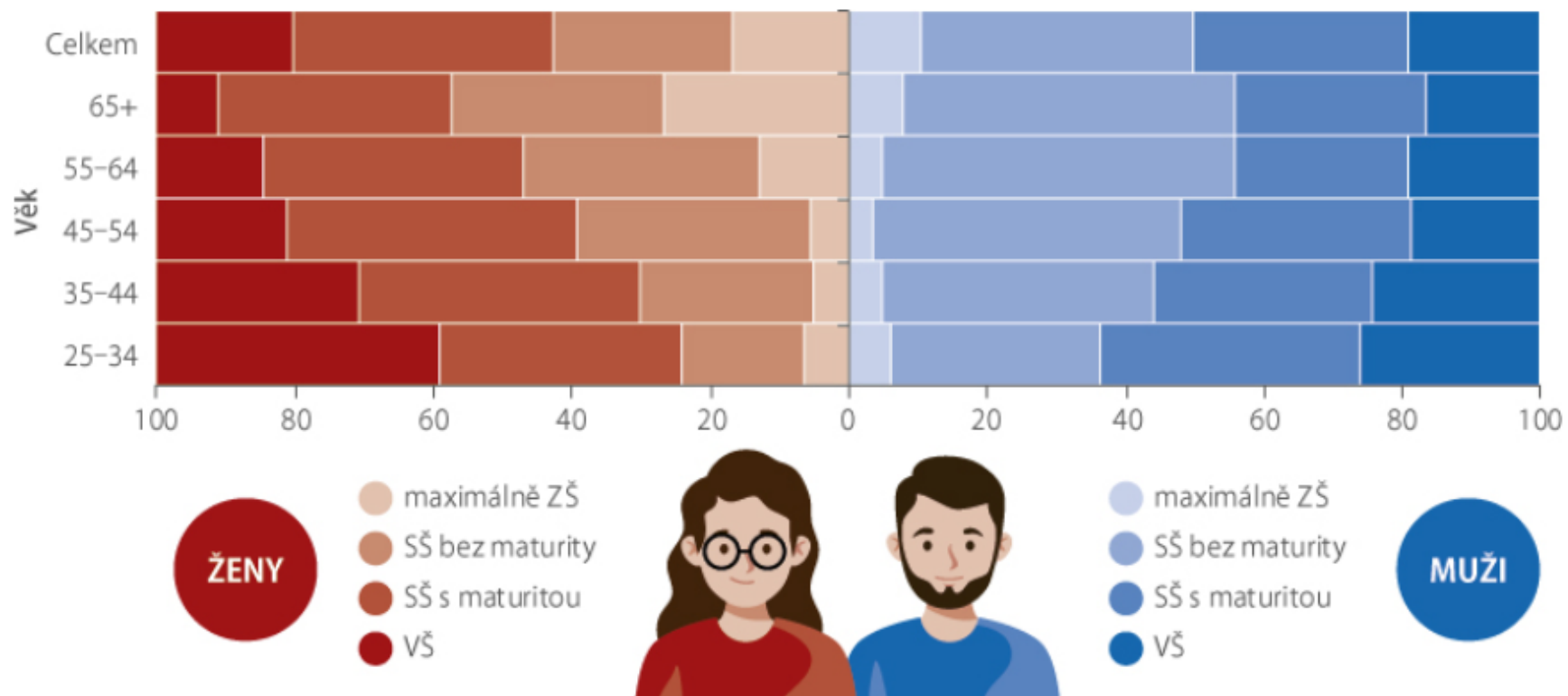
- výdělečná činnost = osa života: „*Co děláte?*“
 - povolání ztratilo svou roli jistoty a ochranné funkce
 - stabilizace: pracovní smlouva, místo, doba vs.
 - flexibilní, pluralizované formy neúplného zaměstnání
 - setření rozdílu mezi formální a neformální prací
- Všudypřítomná nejistota, integrace nezaměstnanosti, privatizace rizik
- + Vysoká produktivita, otevření pracovního trhu pro ty, kdo z něj byli vyloučeni

Práce a vzdělání

Graf č. 2 Studenti VŠ v ČR dle pohlaví – počet studentů a jejich podíl mezi obyvateli ČR věku 20–29 let

Nejvyšší dosažené vzdělání populace podle věku v roce 2018 – STRUKTURA podle úrovně vzdělání

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ

Práce a vzdělání

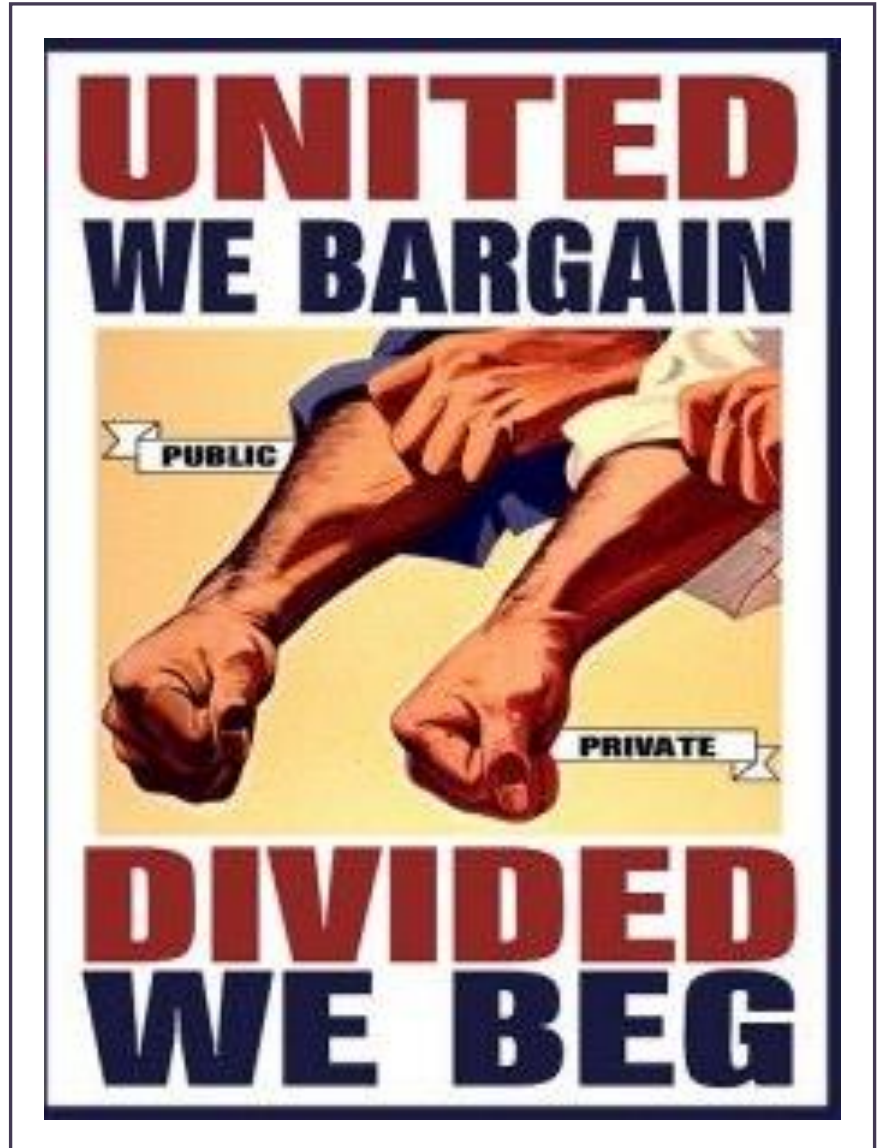
- Diplomy, eskalátorový efekt a nové stavovské nerovnosti
- hodnota vzdělání?
- ztráta schopnosti distribuce sociálních statusů
- inflace diplomů
- roztržení původní funkce vzdělání
 - negativní
 - pozitivní

III. Třída

Třídy

- Rozvolnění třídní struktury společnosti
 - Diferenciace a hierarchizace v rámci tříd
 - Individualizace: příklad pracovního práva
 - Odbory
- Odborové a politické formy řešení vs. Individualizovaná řešení (psychoterapie, poradenství, právo, medicína)
- Nezaměstnanost
 - Ne jako třídní úděl, ale jako individuální osud
 - Sociální skupiny → životní fáze
 - „demokratizace rizik“

Třídy

- nerovnost konzumních stylů, spotřeba jako nositel proměn identity
- těžiště života mimo práci
- proměna hodnot: seberealizace, autenticita; sebezpochybňování

Individualizace

- společenské problémy mají přímý dopad do individuálních životů
- individuální zodpovědnost (za spol. problémy)
- institucionální regulace a osobní biografie: osobní biografie jako politický problém
- privátní sféra je „dovnitř obrácenou stránkou okolností a rozhodnutí, která jsou přijímána jinde“

Individualizace

- „obraz světa fixovaný na Já“
- rány osudu vs. osobní selhání, vina
- život jako biografické řešení systémových rozporů
- „všichni příslušní experti skládají svoje rozpory a neshody u nohou jednotlivce a propouštějí ho většinou s dobře míněnou výzvou, aby vše posudil podle vlastních představ“ (str. 219)

Politika v rizikové společnosti

Úvod do sociologie

Pavel Pospěch

Stírání hranic politiky

1. Politizace nepolitického
2. Přesun moci od politiky k „subpolitice“
3. Nová participace
4. Proměna legitimacy a role státu

1. Politizace nepolitického

- ekonomický, vědecký a technologický vývoj vs. politické důsledky a politická legitimita
- politická kontrola vs. svoboda investice, bádání, vývoje
- „pokrok nahrazuje hlasování“
- státní regulace, veřejná kritika, společenská zodpovědnost

2. Subpolitika

- Moc: politika → subpolitika
- Technologický vývoj, ekonomický systém, věda...
- Média
 - Agenda setting
 - Filtr informací
 - Komerční média

3. Nová participace

- Politizace soukromé sféry – participace
- Sociální hnutí, občanské iniciativy, atd.
- Požadavky občanů vs. Legitimita stávajícího politického systému

4. Proměna legitimacy a role státu

- iluze o řídicím centru moderní společnosti
- stát jako řešitel vedlejších důsledků rizika
- omezená kapacita, možnost intervence; stát pozadu za technologickým a ekonomickým vývojem, o kterém se rozhoduje jinde
- racionalita kontrolovatelnost politiky vs. iracionalita a živelnost pokroku
- "proti industriálně vzniklým problémům, založených na včerejších investičních rozhodnutích a předvčerejších technologických inovacích, budou v nejlepším případě zítra přijata protiopatření, která eventuálně vstoupí v platnost pozítří" (p.342)

Riziková společnost v 5 minutách

Riziko

- **rizika jsou produktem moderní společnosti**, vedlejším produktem jejího úspěchu
- rizika jsou **neviditelná**, tudíž jsou otevřena sociálním definicím, rizika se stávají politickými problémy
- rizika proměňují **sociální nerovnosti**

Riziko a

- **Riziko a věda**

- Ztráta vědeckého monopolu na racionalitu
- Teoretické, normativní a instrumentální vědění
- Nejistota

- **Politika**

- Politika o krok zpět za technologickým/vědeckým vývojem
- Úpadek role státu, nárůst moc „subpolitik“ (technologie, věda, média, trh...)

- **Média/informace**

- Rizika v médiích
- Problém prevence, „vědění a bytí“

Individualizace

- **stará individualizace** (18.-20.století): vyvázání z předmoderních vazeb
- **nová individualizace** (20.-21.století): vyvázání z moderních vazeb:
třída, rodina, práce
 - rozvolnění moderní **rodiny**; úpadek standardní biografie; proměna ženských a mužských rolí
 - rozvolnění trhu **práce**; flexibilizace standardního modelu práce; rozvod vzdělání a práce
 - rozvolnění **třídní struktury** společnosti, proměna struktur i hodnot

Invidividualizace

- **individuální biografie jako cílený projekt**
- společenské problémy mají přímý dopad do individuálních životů
- individuální svoboda = **individuální zodpovědnost** (i za společenské problémy)